

Baggrundoplysninger om prøverne i Læseevaluering på begyndertrinnet

Prøverne i Læseevaluering på begyndertrinnet er gennemprøvede og anvendt i forskellige undersøgelser om begynderlæsning. Mange har vist interesse for detaljerede oplysninger om prøvernes pålidelighed, og hvordan disse evalueringsredskaber adskiller sig fra evalueringsopgaver, som man selv fremstiller. Derfor har vi udarbejdet dette tillæg til vejledningen med statistiske oplysninger om prøverne, herunder de sproglige mål i børnehaveklassens værdi som forudsigelsesredskaber for den senere læse- og skriveudvikling. I det følgende redegøres for disse oplysninger.

I oversigtsskemaerne med elevernes prøveresultater er anført antallet af elever, der indgik i de undersøgelser, hvor prøverne har været anvendt. Desuden er anført gennemsnit og spredning for resultaterne fra disse elever. Spredningen fortæller, hvor meget de enkelte resultater i gennemsnit afviger fra gennemsnittet. Hvis der er stor spredning på en prøve, betyder det, at der reelt er stor forskel på elevernes færdigheder på det givne område. Hvis der derimod er lille spredning på en prøve, betyder det, at der ikke er så stor forskel på elevernes færdigheder på det givne område.

For de enkelte prøver er angivet maksimum og minimumsscorer, så man kan se, hvilket resultat henholdsvis de bedste og dårligste elever havde (det fremgår ikke, hvor mange elever, der klarede prøven på dette niveau). Endelig angives en pålidelighedskoefficient (Cronbachs alfa), der siger noget om prøvernes pålidelighed. Cronbachs alfa fortæller, hvor godt de enkelte opgaver i en prøve hænger sammen. Måler alle delopgaver i en prøve den samme færdighed? Ideelt set skal Cronbachs alfa være over 0,70.

Sproglige forudsætninger ved skolestart

De tre prøver til skolestart, *Vokaler*, *Store bogstaver* og *Find billedet* er alle udviklet til et forskningsprojekt om elever med dårlige sproglige forudsætninger (Petersen, 2005).

Udgangspunktet for *Vokaler* og *Store bogstaver* var at lave prøver, der var gode til at skelne blandt elever med de dårligste sproglige forudsætninger. Bogstaverne i *Store bogstaver* er udvalgt med udgangspunkt i resultaterne fra tidligere langtidundersøgelser (Borstrøm med flere 1999 og Elbro med flere 1998) og indeholder de bogstaver, som flest elever kendte.

Vokaler og *Find billedet* er også blevet anvendt i en undersøgelse, som Holger Juul varetog for Undervisningsministeriet (Juul, 2007). I både Petersens og Juuls undersøgelser indgik mere end 800 elever. I Juuls undersøgelse indgik elever fra hele landet, hvorimod det i Petersens undersøgelse var elever fra 3 kommuner i Storkøbenhavn. Som det fremgår af skemaet på næste side, er der ikke den store forskel på resultaterne fra de to undersøgelser. Eleverne i Petersens undersøgelse ligger lidt højere på *Forlyd* og lidt lavere på *Find billedet*. Scoregrupperne i vejledningen er lavet med udgangspunkt i resultaterne fra Petersens undersøgelse, da prøven i evalueringsmaterialet er identisk med denne prøve (prøven i Juuls materiale afviger en anelse med hensyn til, hvordan instruktionen til opgaven blev givet). Udvalgte elever i Petersens undersøgelse besvarede også en række individuelle opgaver. Der var signifikant sammenhæng mellem elevernes score på *Vokaler* og en individuel fonologisk opmærksomhedsprøve (Pearsons corr = 0,58, $p < 0,001$), og der var ligeledes sammenhæng mellem elevernes score på *Find billedet* og en ekspresiv billedbenævnelseprøve (Pearsons corr = 0,48, $p < 0,001$).

	Antal elever	Gennemsnit	Spredning	Maximum	Minimum	Pålidelighed Cronbachs alfa
<i>Vokaler</i> (Petersen)	823	7,0	2,3	10	0	0,74
<i>Vokaler</i> (Juul)	804	6,4	2,7	10	0	0,79
<i>Find billedet</i> (Petersen)	824	16,4	5,2	28	3	0,83
<i>Find billedet</i> (Juul)	804	17,8	5,1	28	1	0,79
<i>Store bogstaver</i> (Petersen)	821	9,5	3,9	14	0	0,88

Forudsætninger for læsning og stavning, slutningen af børnehaveklassen

Konsonanter er oprindeligt udviklet til en langtidsundersøgelse om læsebogens betydning. I den forbindelse blev prøven anvendt på 3528 elever (Borstrøm med flere, 1999). Imidlertid bliver der i dag arbejdet meget mere målrettet og struktureret med både bogstaver og lyde i børnehaveklassen, så elevernes resultater i slutningen af børnehaveklassen fra 1994 vil ikke længere kunne bruges som sammenligningsgrundlag. Derfor afprøvede vi prøven igen sammen *Forlyd og rimdel* og *Alle bogstaver* (begge disse prøver er udviklet specielt til *Læseevaluering*). Prøverne er afprøvet på skoler i Storkøbenhavn, Roskilde Amt, og en enkelt skole i Kolding.

	Antal elever	Gennemsnit	Spredning	Maksimum	Minimum	Pålidelighed Cronbachs alfa
<i>Konsonanter</i>	154	8,5	2,3	10	2	0,84
<i>Forlyd og rimdel</i>	176	12,1	3,5	15	2	0,79
<i>Alle bogstaver</i>	135	25,7	3,9	29	8	0,87

Som tidligere nævnt vil elevernes resultater på disse prøver afhænge af, hvilken undervisning de har modtaget i børnehaveklassen. Eleverne i afprøvningen klarer som gruppe opgaverne **flot, og der** er tendens til loftseffekt på de 3 prøver. Prøverne kan således ikke fastsætte de bedste elevers sande niveau, men til gengæld er de særdeles velegnede til at beskrive de svage elevers færdigheder. Det svarer meget fint til prøvernes formål, som netop er at udpege de elever, der har brug for ekstra opmærksomhed og en særlig pædagogisk støtte i den første læse- og staveundervisning

Læsning og stavning af enkeltord, slutningen af 1. klasse

Ordlæs, *Idas ord* og *Orddiktat* er oprindeligt udviklet til en langtidsundersøgelse om læsebogens betydning. I den forbindelse er de afprøvet på omkring 3528 elever (Borstrøm med flere, 1999). I forbindelse med denne undersøgelse blev *Ordlæs* afprøvet sammen med OS-400 på 1. til 4. klassetrin for at undersøge testens eksterne gyldighed. Der var signifikant korrelation (0,94, $p < 0,001$) mellem elevernes resultater på OS400 og *Ordlæs*. Den eksterne gyldighed af *Idas ord* er også afprøvet. Her blev sammenhængen undersøgt mellem scoren på *Idas ord* og elevens resultat ved højtlesning af nonsensord. Der var i 2 forskellige undersøgelser med henholdsvis 86 og 160 elever signifikante korrelationer mellem *Idas ord* og højtlesning af nonsensord (Pearson $\text{corr}=0,61$ og Pearson $\text{corr}=0,87$, $p < 0,001$) og mellem *Ordlæs* og højtlesning af rigtige ord (Pearson $\text{corr}=0,75$, $p < 0,001$).

Læsebogsundersøgelsen, som de 3 prøver oprindeligt blev udviklet til, ligger efterhånden en række år tilbage (børnene gik i 1. klasse i skoleåret 94-95), og derfor kan man ikke anvende gennemsnit fra denne undersøgelse som retningslinjer til vurdering af elevernes resultater. En ny afprøvning i foråret 2002 og 2004 viste, at elevernes resultater på prøverne var markant bedre

end for 10 år siden. Derfor er det udelukkende resultater fra den seneste afprøvning, der gengives her. *Dinodiktat* er udviklet specielt til dette evalueringsmateriale.

	Antal elever	Gennemsnit	Spredning	Maksimum	Minimum	Pålidelighed Cronbachs alfa
<i>Ordlæs</i>	234	40,3	14,8	87	7	0,95
<i>Idas Ord</i>	231	22,4	8,4	58	7	0,83
<i>Orddiktat</i>	178	9,8	2,2	12	0	0,91
<i>Dinodiktat</i>	243	7,9	3,5	12	0	0,83

Som det fremgår af skemaet er der tendens til loftseffekt på *Orddiktat*. De fleste elever klarer prøven uden ret mange fejl. Diktaterne er ikke udformet med henblik på at vise hele variationen i elevernes stavefærdighed, men derimod på at afdække, om eleverne kan foretage den basale omkodning fra bogstav til lyd.

I de to læseprøver er spredningen større. Der vil i gruppen af elever, der har knækket koden, være stor forskel på, hvor automatiseret deres afkodningsfærdighed er. Nogle har lige netop knækket koden, mens andre har en fuldt automatiseret ordafkodning.

Læsning og skrivning af sammenhængende tekst, slutningen af 2. klasse

De to prøver til 2. klasse *Sætningsdiktat* og *Sætningslæsning* er udviklet specielt til *Læseevaluering* og er i den forbindelse blevet afprøvet for at sikre prøvernes anvendelighed og pålidelighed. Prøverne har også været anvendt som forskningsredskab i en langtidsundersøgelse (Petersen, 2005), og scoregrænserne i materialet er fastsat på baggrund af elevernes resultater fra dels afprøvning og langtidsundersøgelse.

	Antal elever	Gennemsnit	Spredning	Maksimum	Minimum	Pålidelighed Cronbachs alfa
<i>Sætningslæs</i>	670	14,2	3,9	20	0	0,77
<i>Sætningsdiktat</i>	658	29	8,7	41	0	0,89

De individuelle prøver

De individuelle prøver i materialet er oprindelig udviklet til en langtidsundersøgelse med elever af ordblinde forældre (Elbro 2007, Elbro med flere 1998). Ordlisterne, der indgår i *Individuel afdækning*, er ikke de samme som i den oprindelige undersøgelse, men de indeholder ord og nonsensord af samme længde og kompleksitet for at opnå den nødvendige sikkerhed i forhold til prøvernes instruktion og pålidelighed. Da det efterhånden er mange år siden, at langtidsundersøgelsen blev afviklet, og der i dag arbejdes meget mere målrettet og struktureret med bogstaver og enkeltlyde i børnehaveklassen, vil resultaterne fra slutningen af børnehaveklassen fra denne undersøgelse ikke være relevant sammenligningsgrundlag. Redskaberne i den individuelle afdækning skal i højere grad ses som et supplement til gruppeprøverne og anvendes til de elever, der scorer i det gule eller røde område på prøverne til deres klassetrin. Til disse elever kan de individuelle prøver anvendes til at give et mere nuanceret billede af elevens færdigheder og bidrage til at en eventuel ekstra indsats tilrettelægges efter elevens aktuelle færdighedsniveau.

Hvor gode er prøverne ved skolestart til at forudsige elevernes senere læsefærdighed?

Hovedformålet med at afdække elevernes sproglige færdigheder ved skolestart er tidligt at finde frem til elever, som har risiko for at få svært ved at lære at læse, så man evt. kan sætte ind med en forebyggende indsats allerede i børnehaveklassen. Imidlertid er det ikke sådan, at man kan sætte nogle helt faste grænser og så finde alle elever med risiko for læsevanskeligheder. Nogle elever, der har dårlige forudsætninger ved skolestart, lærer at læse uden problemer, og andre elever har måske gode sproglige forudsætninger ved skolestart, men får alligevel vanskeligheder i den første læseundervisning. Alligevel giver det god mening at fastlægge en nedre bekymringsgrænse for prøver ved skolestart, så man sikrer de svageste elever en ensartet foregribende indsats. Prøverne har været anvendt i en langtidsundersøgelse, hvilket giver mulighed for at se, hvor gode de sproglige mål ved skolestart er til at udpege risikoelever (se Petersen, 2005 for beskrivelsen af undersøgelsen. Nedenstående resultater om forudsigelse af læseudvikling er ikke tidligere publiceret). Der deltog fra start over 800 elever i denne undersøgelse. 670 deltog i opfølgningen i 1. og 2. klasse.

48 % af de elever, der har store vanskeligheder scorer i det røde område på *Vokaler* (har mindre end 5 rigtige), har også vanskeligheder med ordafkodning i 1. klasse, og 57 % af de elever, der har store vanskeligheder og scorer i det røde område på *Store bogstaver* (har mindre end 6 rigtige), har vanskeligheder med ordafkodning i 1. klasse. Billedet er det samme, hvis man ser på elevernes ordafkodning i 2. klasse.

Hvis man i stedet ser på alle de elever, der har større eller mindre vanskeligheder ved skolestart (scorer i det gule eller røde område på 0, 1 eller 2 prøver), tegner der sig et lignende billede (tallene er hentet i skemaet nedenfor). Af de elever, der scorer i det gule eller røde område på enten *Store bogstaver* eller *Vokaler*, har 59 elever (svarende til 34 %) vanskeligheder med ordafkodning i slutningen af 1.klasse. For de elever, der scorer i det gule eller røde område på både *Store bogstaver* og *Vokaler*, har 61 elever (svarende til 57 %) vanskeligheder med ordafkodning i slutningen af 1. klasse.

	Vanskeligheder på Ordlæs slut 1. klasse	Ikke vanskeligheder på Ordlæs slut 1. klasse	Antal børn ialt
Ingen vanskeligheder på skolestartsprøver	38	296	334
Vanskeligheder på vokaler eller Store bogstaver	59	115	174
Vanskeligheder på Vokaler og store bogstaver	61	48	109
Antal børn i alt	158	459	617

Ved at kombinere elevernes resultater på *Vokaler* og *Store bogstaver* ved skolestart kan man identificere 120 (61+59) af de i alt 158 elever, der har vanskeligheder med ordafkodning (svarende til 76%). Langt de fleste elever, der ikke har vanskeligheder ved skolestart og scorer i det grønne områder på både *Vokaler* og *Store bogstaver*, får heller ikke læsevanskeligheder. 296 af disse elever (svarende til 89 %) er kommet godt i gang med at læse i slutningen af 1. klasse. Som det fremgår af skemaet, er der en del børn (115 + 48 = 163, svarende til 36%), der ikke får læsevanskeligheder, selvom de scorer i det gule eller røde område på *Vokaler* eller *Store bogstaver* ved skolestart. Alligevel viser resultaterne tydeligt, at et eller flere resultater i det røde eller gule område på

Vokaler og Store Bogstaver ved skolestart øger risikoen for læsevanskeligheder betydeligt. Derfor bør en målrettet forebyggende indsats tage udgangspunkt i disse elever og sikre, at de tager fra i den læse- og skriveforberedende undervisning.

Litteratur

Borstrøm, I., Petersen, D. K. og Elbro, C. (1999). *Hvordan kommer børn bedst i gang med at læse?* København: Undervisningsministeriets forlag.

Elbro C. (2007). *Læsevanskeligheder*. København: Gyldendal.

Elbro, C., Borstrøm, I., and Petersen, D. K. (1998). Predicting dyslexia from kindergarten. The importance of phonological representations of lexical items. *Reading Research Quarterly* vol 33, 1: 36-57.

Juul, H. (2007). *Sproglige færdigheder og Læseudvikling*. Rapport til undervisningsministeriet.

Petersen, D. K. (2005). Distinkthedstræning i børnehaveklassen. *Dyslexi*, årgang 10, nr 5 (5 ns).